

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASI: DAVLAT SUVERENITETI VA FUQAROLIK JAMIYATINI BARPO ETISHNING HUQUQIY ASOSI

Karimova Sarvinoz Ergash qizi

Sa'dullayeva Rayhona Yodgorjon qizi

Zaynobiddinova Shahribonu Azamatjon qizi

Shoxsanam Usmonova Shavkatbekovna

Andijon davlat pedagogika instituti

Maxsus pedagogika Logopediya yo'nalishi talabasi

sarvinozk177@gmail.com

shaxribonuzaynobidinova@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17995295>

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining mazmun-mohiyati, uning jamiyat va davlat hayotidagi o'rni, asosiy tamoyillari hamda konstitutsiyaviy islohotlarning ahamiyati yoritilgan. Konstitutsiyaning davlat suvereniteti, inson huquqlari va hokimiyatlar bo'linishi tamoyillarini mustahkamlashdagi roli tahlil qilinadi. Shuningdek, Konstitutsiyaning yangi tahriri orqali jamiyat rivojiga ta'sir etuvchi asosiy yangiliklar ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Konstitutsiya, davlat suvereniteti, inson huquqlari, erkinliklar, huquqiy davlat, fuqarolik jamiyati, hokimiyatlar bo'linishi, qonun ustuvorligi, demokratiya, islohotlar.

АННОТАЦИЯ: В данной статье раскрываются сущность и содержание Конституции Республики Узбекистан, её роль в общественной и государственной жизни, а также основные принципы конституционного строя. Анализируется значение Конституции в укреплении государственного суверенитета, прав человека и принципа разделения властей. Кроме того, рассматриваются ключевые обновления, внесённые в новую редакцию Конституции, и их влияние на развитие общества.

Ключевые слова: Конституция, государственный суверенитет, права человека, свободы, правовое государство, гражданское общество, разделение властей, верховенство закона, демократия, реформы.

ANNOTATION: This article examines the essence and significance of the Constitution of the Republic of Uzbekistan, its role in the social and political life of the country, and the fundamental constitutional principles it establishes. The study highlights the Constitution's importance in strengthening state sovereignty, human rights, and the separation of powers. It also discusses the key reforms introduced in the new version of the Constitution and their impact on the development of society.

Keywords: Constitution, state sovereignty, human rights, freedoms, rule of law, civil society, separation of powers, supremacy of law, democracy, reforms.

Kirish: Har qanday mustaqil davlatning eng muhim hujjati — bu uning Konstitutsiyasidir. Konstitutsiya davlatning siyosiy tuzilishini, jamiyatning asosiy qadriyatlarini, fuqarolarning huquq va erkinliklarini, davlat organlarining o'zaro munosabatini belgilovchi bosh qonun sifatida xalqning irodasini ifodalaydi. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi ham mamlakatimizning huquqiy asosini tashkil etuvchi, davlat va jamiyat hayotini tartibga soluvchi, inson huquqlarini kafolatlovchi fundamental hujjatdir. Konstitutsiyaning 1992-yil 8-dekabrda qabul qilinishi O'zbekiston tarixida mustaqillikning mustahkam poydevorini yaratgan ulkan

voqea bo'ldi. Ushbu maqolada Konstitutsiyaning ahamiyati, uning mazmun-mohiyati, asosiy tamoyillari va jamiyat hayotidagi o'rni keng yoritib beriladi.

Konstitutsiyaning yaratilish jarayoni va tarixiy ahamiyati: Mustaqillikka erishgan O'zbekiston oldida davlat tuzilishini mustahkamlash, xalq manfaatlariga xizmat qiladigan yangi huquqiy asos yaratish vazifasi turardi. Shu maqsadda 1990–1992-yillar davomida konstitutsiyaviy komissiya faoliyat olib bordi. Komissiya tarkibiga yuridik, iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy soha mutaxassislari, olimlar, siyosatchilar hamda xalq vakillari jalb etildi. Konstitutsiya loyihasi yuzlab muhokamalar, tahlillar va xalq fikriga tayanilgan holda ishlab chiqildi. Bu jarayonda: jahon tajribasi o'rganildi, ilg'or demokratik qadriyatlar tahlil qilindi, milliy urf-odat va qadriyatlar hisobga olindi, fuqarolarning takliflari e'tiborga olindi. Natijada O'zbekiston Respublikasining mustaqil taraqqiyot yo'li, davlat suvereniteti va fuqarolik jamiyati tamoyillariga asoslangan, inson manfaatlariga qaratilgan huquqiy hujjat yaratildi. 8-dekabrning “Konstitutsiya kuni” sifatida nishonlanishi ham uning xalq hayotidagi beqiyos ahamiyatini anglatadi. Konstitutsiyaga kiritilgan o'zgartirishlar va sanalar — 1993 yil, 28-dekabr — 77-modda, 1-qismidagi “150 nafar deputatdan” degan so'zlar “deputatlardan” bilan almashtirildi. 2003 yil, 24-aprel — 2002 yil 27-yanvarda o'tkazilgan referendumga ko'ra, Konstitutsiyaning XVIII, XIX, XX va XXIII boblariga o'zgartirishlar va qo'shimchalar kiritildi. 2007 yil, 11-aprel — 89-modda, 93-moddaning 15-bandi va 102-moddaning ikkinchi qismiga tuzatishlar kiritildi. 2008 yil, 25-dekabr — 77-moddaning birinchi qismiga o'zgartirish kiritilgan. 2011 yil, 18-aprel — 78, 80, 93, 96, va 98-moddalarga o'zgartirish va qo'shimchalar. 2011 yil, 12-dekabr — 90-moddaning ikkinchi qismiga tuzatish kiritilgan. 2014 yil, 16-aprel — 32, 78, 93, 98, 103 va 117-moddalarga o'zgartirishlar va qo'shimchalar kiritilgan. 2017 yil, 6-aprel — 80, 81, 83, 93, 107, 110 va 111-moddalarga o'zgartirishlar. 2021 yil, 9 iyun — yangi tahrirdagi Konstitutsiya qabul qilindi.

Konstitutsiyaning asosiy tamoyillari: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi davlat va jamiyat hayotining barcha sohalarini qamrab oluvchi 128 ta modda va 26 bobdan iborat (yangi tahrirlarda o'zgarishlar bo'lishi mumkin). Hujjatning asosiy tamoyillari quyidagilar:

1. Davlat suvereniteti — Konstitutsiyaga ko'ra, O'zbekiston — suveren demokratik respublika. Uning hududi yaxlit va bo'linmasdir. Bu tamoyil mamlakatning mustaqil siyosiy, iqtisodiy va ijtimoiy yo'lini belgilash huquqini mustahkamlaydi.

2. Inson huquq va erkinliklarining ustuvorligi — Konstitutsiya fuqarolarning huquqlarini eng oliy qadriyat sifatida e'tirof etadi. Unda quyidagilar kafolatlangan: yashash huquqi, fikrlash va so'z erkinligi, ta'lim olish, mehnat qilish va dam olish, sud orqali himoyalaniish, shaxsiy daxlsizlik. Bu huquqlar davlat tomonidan himoya qilinadi va ular hech kim tomonidan buzilishi mumkin emas.

3. Hokimiyatning bo'linishi — Konstitutsiya demokratik davlatning asosiy belgisi bo'lgan hokimiyat bo'linishini belgilaydi: Qonun chiqaruvchi hokimiyat — Oliy Majlis, ijro etuvchi hokimiyat — Prezident va Vazirlar Mahkamasi, sud hokimiyati — O'zbekiston sud organlari. Bu tizim hokimiyatlar o'rtasidagi muvozanat va o'zaro nazoratni ta'minlab, davlat boshqaruvining shaffofligini oshiradi.

4. Qonun ustuvorligi — Konstitutsiya barcha qonun va qarorlarning asosiy mezonidir. Hech bir hujjat, organning qarori yoki shaxsning xatti-harakati Konstitutsiyaga zid bo'lishi mumkin emas. Bu tamoyil jamiyatda adolat, tartib va huquqiy madaniyatni mustahkamlaydi.

5. Fuqarolik jamiyatini rivojlantirish — Konstitutsiyada jamiyatning asosiy bo'g'inlari — oilalar, jamoat tashkilotlari, nodavlat notijorat tashkilotlari, ommaviy axborot vositalarining erkin faoliyat yuritishi uchun huquqiy asoslar yaratilgan.

Konstitutsiyaning jamiyat va davlat hayotidagi o'рни: Konstitutsiya davlat hayotida barqarorlik, huquqiy tartib va adolatni ta'minlaydigan bosh mezondir. Uning jamiyat rivojlanishidagi ahamiyati juda keng:

1. Siyosiy barqarorlikni ta'minlaydi — Konstitutsiya davlatning siyosiy tizimini, saylov tartibini, hokimiyatlar o'rtasidagi munosabatlarni aniq belgilab bergani uchun siyosiy barqarorlik ta'minlanadi.

2. Huquqiy davlat qurishning asosidir — Qonun ustuvorligi tamoyili asosida davlat organlari faqat Konstitutsiya va qonunlarga amal qilgan holda faoliyat yuritadi. Bu esa korrupsiya, suiiste'molchilik, noqonuniy hatti-harakatlarning oldini oladi.

3. Inson manfaatlarini himoya qiladi — Konstitutsiyada belgilangan huquqlar har bir fuqaro uchun davlat tomonidan kafolatlanadi. Bu fuqaro va davlat o'rtasidagi ishonchni mustahkamlaydi.

4. Ijtimoiy tenglik va adolatni rivojlantiradi — Shaxsning ijtimoiy kelib chiqishi, irqi, jinsi, dini, millati yoki e'tiqodidan qat'i nazar, teng huquqliligi kafolatlanadi.

5. Iqtisodiy rivojlanishga sharoit yaratadi — Xususiy mulk daxlsizligi, tadbirkorlik erkinligi, bozor iqtisodiyoti tamoyillarining mustahkamlanishi mamlakat iqtisodiy taraqqiyotini jadallashtiradi.

Konstitutsiyaga kiritilgan o'zgarishlar va zamonaviy islohotlar: So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi zamon talablariga mos ravishda yangilanmoqda. Islohotlarning asosiy maqsadi:

fuqarolarning ijtimoiy himoyasini kuchaytirish, inson qadrini ulug'lash, yoshlar huquqlarini kengaytirish, davlat boshqaruvini samarali qilish, ijtimoiy adolat tamoyillarini mustahkamlash. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyada "Inson — jamiyat — davlat" tamoyili asosiy g'oya sifatida belgilanib, har bir fuqaroning qadr-qimmati davlat siyosatining markaziga qo'yildi.

Xulosa: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi — mamlakatning mustaqilligi, erkinligi va demokratik rivojlanishining bosh kafolatidir. U jamiyatning siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy hayotini tartibga soluvchi, fuqarolarning huquqlarini himoya qiluvchi eng muhim huquqiy hujjatdir. Konstitutsiyada belgilangan tamoyillar davlat va jamiyatning uzviy rivojlanishini, inson huquqlarining kafolatlanishini, adolatli va farovon jamiyat barpo etilishini ta'minlaydi. Shu bois Konstitutsiya har bir fuqaro tomonidan chuqur o'rganilishi, anglanishi va hurmat qilinishi zarur.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: Adolat, oxirgi tahrir.
2. Karimov I.A. O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. – Toshkent: O'zbekiston, 2011.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
4. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi rasmiy materiali. – www.parliament.gov.uz

5. Yo'ldoshev Q.X., Xudoyberdiyev A. Davlat va huquq asoslari. – Toshkent: TDYU nashriyoti, 2020.
6. Abdullayev X. Konstitutsiyaviy huquq asoslari. – Toshkent: Akademnashr, 2018.
7. Qodirov B., Tursunov A. Huquqiy davlat va fuqarolik jamiyati. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.
8. Xalqaro huquqiy manbalar va Konstitutsiyalar to'plami. – Toshkent: Adolat nashriyoti, 2022.